

Op mijn knieën

— Tekst: Peter Boer

Het liefst zit ik op mijn knieën. En dan voorover gebogen. Met mijn neus vlak boven de grond. Ik buig mij naar alle windstreken, net waar mijn blik op valt. Als ik dat in de duinen doe, naast het wandelpad bijvoorbeeld, dan stopt er geheid iemand met de vraag: "Gaat het wel meneer?" In mijn tuin kan ik dat doen zonder dat ik uitleg hoeft te geven. Je staat er versteld van wat je in die houding allemaal ziet, waar je anders van verstoken bent. Liefst zet ik nog een hoofdloep op. Dan zie ik nog meer details.

Het gazonnetje in mijn achtertuin is niet veel bijzonders op het eerste gezicht. Ik maai af en toe. Bemesten doe ik niet en het gras voer ik af. Ik verschraal dus mijn gazonnetje. Moet ik niet doen volgens Jan de Tuinman. Ik moet bemesten, verticuteren, bekalken. Dus is het voor een gazonliefhebber niet om aan te zien. Daarom zie je tussen het gras madeliefjes, paardenbloemen, ereprijs en haakmos. Eksters zijn in het voorjaar mijn verticuteermachines. Ze rukken hele plukken haakmos uit het gazon. Niet om het te eten, maar om de uit winterrust ontwakende kriebelbeestjes op te pikken, die veilig onder het dikke haakmossentapijt buiten beeld konden blijven.

Vanuit de mekka-houding licht ik voorzichtig een weegbreebladje op. Ik zie aan de bladvoet luizen zitten. Het zijn weegbreebluizen. Veel bladluizen zijn heel kieskeurig en daarom zuigen de meeste soorten maar op een beperkt aantal plantensoorten. Op de penwortel van de paardenbloem, net onder het maaiveld, zitten ook luizen. Een soort die veel op paardenbloemachtigen voorkomt. Rondom de penwortel die ik even opzij heb gedrukt zie ik in de vrijkomende spleet gele miertjes omhoog komen: gele weidemieren. Het zijn mieren die zich zelden boven de grond laten zien. Ze voeden zich met de honingdauw die ze uit de luizenlijfjes weten te melken. Mijn grasveldje, althans het deel dat niet te veel in de schaduw ligt, is overbevolkt met weidemieren. Maar er zijn meer liefhebbers van die honingdauw: wegmieren. Dat geeft dus problemen. Ik heb ze nooit zien vechten, maar ik ben er achter gekomen dat ze wel degelijk strijd voeren. De wegmieren bevinden zich onder de straatstenen. Om ruimte te scheppen voor hun opgroeiende kroost, graven ze gangen onder die stenen en werken het zand naar buiten. Er ontstaan zandhoopjes. Als je goed kijkt bestaat elk zandhoopje uit balletjes losse zandkorrels. Handig van de wegmieren. Ze brengen niet korrel voor korrel omhoog, maar mengen 'spuug' met korrels tot een balletje. Vanuit mijn voorovergebogen houding zie ik dat er tussen de zandkorrels ander gekleurd materiaal zit. Met een kwastje veeg ik wat van het zandhoopje op en leg het onder het

binoculair. Het blijkt meer dan alleen zand. Het is vuilnisbelt en lijkenveld tegelijk. Resten van geconsumeerde dieren en planten zoals zaden, keverpoten, oorwormkaken, spinnenpoten, vliegenkoppen, enzovoorts. En vele restanten van hun burens: de gele weidemier en de zwarte zaadmier. De gele weidemier domineert in het gras, de wegmier en de zaadmier onder de straatstenen.

Vele malen heb ik de mierenzandhoopjes geanalyseerd en telkens weer bestaat het overgrote deel van de mierenlijken uit hun burens en slechts een enkele is afkomstig uit het eigen nest, dat zijn de 'normale' doden. Toch zie ik nooit veldslagen tussen mijn achtertuinmieren. Dat moet buiten het zicht, dus ondergronds gebeuren.

Ook zwarte zaadmieren maken afvalhoopjes van zand rond hun nestingang. Gele weidemieren doen dat ook, maar tussen het gras is dat veel minder zichtbaar. Analyse van hun vuilnisbeltjes geven hetzelfde beeld: veel lijken van de burens. Twee voorbeelden: in (een deel van een) afvalhoop van een zaadmiernest telde ik 144 gele weidemieren, 3 zaadmieren en 2 wegmieren; in een afvalhoop van een wegmierenest telde ik 23 weidemieren, 11 wegmieren en 221 zaadmieren. De nestopeningen van de wegmier en de zaadmier liggen vaak heel dicht bij elkaar. Wat mij op een gegeven moment opviel, was dat die openingen nu eens gebruikt worden door zaadmieren, dan weer door wegmieren. Weer ging ik in de mekka-houding, met hoofdloep. En toen zag ik het. Wegmieren kwamen naar buiten met een zaadmierlijk en dumpten die op hun vuilnishoop. De een na de ander. Even later was de aangrenzende nestingang van de zaadmier de nestingang van de wegmier geworden. De zaadmieren gaven het echter niet op en probeerden bovengronds de wegmiergang binnen te gaan. Ze kregen daar niet de gelegenheid voor, want rond de nestopening zaten de wegmieren, schouder aan schouder, de opening te verdedigen. Geen doorkomen aan. Wat ondergronds plaatsvond kon ik uiteraard niet zien. Toch moeten daar behoorlijke veldslagen plaatsvinden. Eens zag ik dat de wegmieren hun nestingang hadden vergroot tot een soort canyon. En wat gebeurde op een gegeven moment: aan de ene kant van die kloof zaten de wegmieren met hun koppen naar buiten gericht, dan 2 mm geen mier en dan zaadmieren met hun koppen omhoog.

Hun verdedigingsmechanisme is ook nog eens verschillend: de kleinere zaadmieren steken met hun angel en hebben naar verhouding flinke kaken en zijn numeriek in de meerderheid; de wegmieren spuiten mierenzuur en bijten natuurlijk ook.

Ik ging de nestopeningen markeren. Daaruit kon ik afleiden dat, soms al binnen een half uur, de territoriumgrens was veranderd. Op de foto is dat te zien. De gele cirkels zijn de nestopeningen van de wegmieren, de roze die van de zaadmieren. Als er meerdere cirkels om een opening zijn aangebracht, wil dat zeggen dat de opening van eigenaar is gewisseld (in volgorde van binnen naar buiten). Op de foto, genomen op 12 mei 2017 om 17:55 uur, is te zien dat er twee uur eerder 8 zaadmier- en 4 wegmierenestopeningen waren en nu 6 zaadmier- en 6 wegmierenestopeningen.

Na vele observaties ben ik er achter gekomen dat hun territoriumgrenzen continu veranderen. Deels staat dit in

verband met hun motivatie tot strijd. De gevleugelde zaadmieren verlaten in juni het nest. Tot dat moment zijn ze agressief en hebben een groter deel van het bestrate deel van mijn achtertuin in bezit dan daarna. Zijn de mannen en prinsessen eenmaal uitgevlogen, is er dus minder behoefte aan ondergrondse ruimte. Maar dan rukken de wegmieren op. Ze hebben ruimte nodig voor de honderden gevleugelden (per nest!) die allemaal kamertjes onder de grond nodig hebben voordat ze het luchtruim kiezen. En als dat eenmaal gebeurd is, lijkt het vrede, althans ik vind geen burens meer op de afvalhoopjes.

Beste lezer met een tuintje en wat (straat)stenen: wat ik hierboven heb beschreven vindt ook in jouw tuin plaats.

